

Citation:

J.J.L. Duyvendak, Levensbericht P. Pelliot, in:
Jaarboek, 1945-1946, Amsterdam, pp. 238-243

HERDENKING

VAN

PAUL PELLIOT

(28 Mei 1878—26 October 1945)

Sedert in de 18e eeuw de Fransche geest door de Chineesche wijsheid werd bekoord, heeft op de Fransche Sinologie een bijzonder charisma gerust. De eerste leerstoel in Europa „pour les langues chinoises et tartares” werd in 1815 gesticht aan het Collège de France en een eervolle traditie zette de Sinologische wetenschap voort tot in modernen tijd. Toen verscheen *Edouard Chavannes* en met hem brak een tijdperk aan van strenge philologische en historische critiek dat geheel nieuwe perspectieven opende. In de kracht van zijn jaren weggerukt in den vorigen wereldoorlog, is hij als de Grootmeester der Sinologie blijven voortleven, door zijn werk en door zijn leerlingen. Van die leerlingen waren er drie, die als een driestar een kwarteeuw geschitterd hebben in Parijs: *Marcel Granet*, *Henri Maspero* en *Paul Pelliot*. De eerste, *Marcel Granet*, leerling van *Mauss* en *Dürkheim*, die naar de methoden der Fransche sociologische school de Chineesche oudheid op scherpzinnige en oorspronkelijke wijze trachtte te interpreteren. De tweede, *Henri Maspero*, zoon van een beroemden vader, eminent linguïst, philoloog en historicus, die als geen ander scherpzinnige analyse vereenigde met synthetisch vermogen. De derde *Paul Pelliot*. Tezamen hebben zij geschitterd; bijna tegelijkertijd is hun ster ondergegaan. *Granet* kon de tragedie van Frankrijk's ondergang niet verdragen en stierf 28 November 1940; *Maspero* werd op 28 Juli 1944 door de Duitschers weggesleept wegens het heldhaftig gedrag van zijn zoon in de Maquis en kwam om in Buchenwald op 15 Maart 1945. *Pelliot* moet ik heden voor U herdenken.

Zijn heengaan is een verpletterende slag voor de Sinologie in den ruimsten zin van het woord. *Pelliot* bezat een kennis, even uitgebreid als diep. Op het gebied der Sinologie in engeren zin was er vrijwel geen terrein, dat hij niet beheerschte en waarin hij geen leiding gaf: linguïstiek en tekstcritiek, bibliographie, historisch onderzoek, archaeologie, kunstgeschiedenis, godsdienstgeschiedenis, op al die terreinen heeft hij veel en fundamenteel werk verricht. Doch dit was hem niet genoeg. Zijn eigenlijke leerstoel aan het Collège de France was die van de talen en de geschiedenis van Centraal-Azië, waarvan hij alle talen beheerschte. Zij het Mongoolsch of Turksch of Tibetaansch, Sogdisch of Tochaarsch, Sanskrit of Perzisch, e tutti quanti, hij bewoog er zich met zeldzame gemakkelijkheid en wist, door vergelijking met Chineesche teksten en zijn uitzonderlijke belesenheid daarin, steeds weer verrassende vondsten te doen. In de problemen van Zuid-Oost-Azië was hij evenzeer thuis, zoowel taalkundig als historisch. Een studie als „*Deux itinéraires de Chine à l'Inde*”, ruim veertig jaar geleden geschreven, helderde vele vraagstukken op van historisch-geographischen aard ook voor het gebied van Indonesië. Met voorkeur bewoog hij zich op dit randgebied van China's aanrakingen met de buitenwereld, ook die van lateren tijd, zooals met de Portugeezen en de Jezuïeten. Hij beheerschte daarbij alle talen waarin over China werd of wordt geschreven: het Japansch, het Russisch, alle Romaansche en Germaansche talen, ja, er was geen taal in geheel Europa, met uitzondering wellicht van het Iersch, die hij niet las. Ook het Nederlandsch las hij, zelfs in den 17de eeuwschen vorm. Hij was waarlijk een talen-phenomeen zooals er weinigen worden gevonden. Daarbij bezat hij een onvermoeiden critisch-analytischen speurzinn, een scherpzinnig combinatie-vermogen, een onfeilbaar geheugen en, nogmaals, een belesenheid op al deze gebieden, die telkens weer verblufte. Niets ontging zijn aandacht; hij was niet tevreden vóór het kleinste détail vaststond; geen moeite was hem daarvoor te veel. In talloze boekbesprekingen stond hij steeds op wacht om slordig werk aan een critisch onderzoek te onderwerpen; zij dijen vaak uit tot geheele monographieën, die belangrijker waren dan het

besproken boek zelf. Ontkwam hij daarbij niet altijd aan het gevaar van hypercritiek, ook in zijn eigen behandeling der bronnen, steeds was toch zijn critiek leerzaam en heilzaam.

Zijn begaafdheden maakten hem bij uitstek geschikt voor de studie van het ingewikkelde gebied der talen en geschiedenis van Centraal-Azië. Voor altijd zal zijn naam verbonden blijven aan de ontdekking der kloosterbibliotheek van Toen-hwang. In de Tsj'ièn-fo-t'oeng, een tempel bij de plaats waar de karavaanwegen naar Centraal-Azië beginnen, was in 1035 een enorme kloosterbibliotheek dichtgemetseld in verband met locale troebelen. De priesters vluchtten en keerden niet terug. De bibliotheek werd vergeten. Aan het begin van deze eeuw werd het bestaan ervan bij toeval door eenige monniken ontdekt: een Engelsche expeditie, onder leiding van *Sir Aurel Stein*, toog erheen dwars door Centraal-Azië en verwierf er vele Mss, oude gedrukte boeken en schilderrollen. *Pelliot*, aan het hoofd van een Fransche expeditie, bereikte Toen-hwang van den Chineeschen kant, en, als kundig Sinoloog, wist hij uit de groote massa daar aanwezige schatten, in een mengelmoes van talen, tot het Hebreeuwsch toe, een keuze te doen, die het materiaal zou opleveren voor een groot aantal belangrijke publicaties. Ik noem hier slechts, van zijn hand, in samenwerking met *Chavannes*: „Un traité manichéen retrouvé en Chine”, waarin over het vroeger zoo weinig bekende Manichaeïsme uit Chineesch-Manichaesche teksten een verrassend nieuw licht opging. In een reeks publicaties „Mission Pelliot” werd een deel van het materiaal in samenwerking met andere geleerden gepubliceerd. Toen-hwang is een gebeurtenis van den eersten rang in de Sinologische wereld, en het is gepast dat de namen van *Sir Aurel Stein* en van *Paul Pelliot*, beiden zoo nauw verbonden daarmee, hier heden tezamen worden herdacht.

Geboren op 28 Mei 1878, was hij nog jong toen hij deze expeditie leidde van 1906—1908. Hij was toen verbonden aan de *Ecole française de l'Extrême-orient* in Hanoï en had al een grooten naam. In 1911 werd hij benoemd aan het *Collège de France* op een leerstoel die, ben ik wel ingelicht, eigenlijk de oude leerstoel was

van *Ernest Renan*, voor hem herschapen tot één voor de talen en geschiedenis van Centraal-Azië. Lid van het Instituut werd hij in 1921; in den loop van den tijd volgden de eerbewijzen elkander op: voorzitterschap van geleerde genootschappen, buitenlandsch lid van academies, eeredoctoraten als van Cambridge en Harvard. Hij organiseerde en was de ziel van het Institut des hautes études chinoises, opgericht om, meer dan aan het Collège de France mogelijk was, studenten wetenschappelijke Sinologische vorming en oefening te geven.

De eerste wereldoorlog bracht een lange onderbreking van zijn academische werkzaamheid. Opgeroepen om zijn militaire plichten te vervullen, werd hij, na een stage in het Nabije Oosten, als militair attaché naar Peking gezonden. Daar was hij op van ouds bekend terrein. Reeds in 1900 had hij daar in den Bokseropstand het beleg der Legaties doorgemaakt. Hij had zich toen onderscheiden door een vermetelen tocht dwars door de Chineesche linies, gedurende een niet-officieelen wapenstilstand, naar het Chineesche hoofdkwartier, die hij dank zij zijn voortreffelijke kennis der gesproken taal, zijn begrip van de Chineesche mentaliteit, en zijn sang-froid, met goed gevolg volbracht. In 1918 maakte hij deel uit van de geallieerde expeditie naar Siberië, waar zijn vertrouwdeheid met het Russisch hem zeer goed te stade kwam. Zijn officiers-carrière zal zeker een kant van zijn persoonlijkheid hebben bevredigd. Hij had iets martiaals, strijdlustigs en behield zijn geheele leven in zijn houding veel meer iets van den officier dan van den geleerde. Hij was ook een goed clubman; speelde een even goede partij biljart als bridge, was vlot, gemakkelijk en geestig in den omgang en miste volstrekt het schutterige, van de wereld afgekeerde, dat zoo velen grooten geleerden eigen is. Daarbij was hij een voortreffelijk redenaar; hij sprak een mooi, elegant Fransch, helder van betoogtrant. Actief en bewegelijk, was hij veel op reis, hetzij voor archief- of bibliotheekonderzoek, hetzij voor het bezoeken van congressen.

Zijn betrekking met ons land was bijzonder nauw. In 1920 volgde hij *Chavannes* op als redacteur van het te Leiden uit-

gegeven Sinologisch tijdschrift *T'oung Pao*, dat hij tot 1925 samen met *Henri Cordier* redigeerde, en toen tien jaar geheel alleen. Bij de opening van het Sinologisch Instituut te Leiden op 20 December 1930 hield hij een voordracht, en hij was eveneens aanwezig op het in 1931 te Leiden gehouden Internationale Orientalistencongres.

Hoe hij, bij zijn groote bewegelijkheid, tijd vond voor het schrijven van zijn even omvangrijk als solide oeuvre, is bijna onbegrijpelijk. Van tijd tot tijd sloot hij zich geheel op en werkte onafgebroken. Het was een bekend grapje onder Sinologen te zeggen, dat *Pelliot* eigenlijk nooit een boek had geschreven. In stricte zin is dit waar, maar verscheidene van zijn tijdschriftartikels beslaan honderden pagina's. Het zijn alle monographieën voor den vakman, beladen met talloze voetnoten die in lengte den tekst niet zelden overtreffen. Eén omvangrijk boek stond op stapel en is reeds voor een groot deel gezet: een deel namelijk van de nieuwe groote uitgave van *Marco Polo*, ondernomen in samenwerking met Professor *A. C. Moule* van Cambridge. Ook dit boek echter heeft het karakter van een commentaar.

Dit uitblijven van een eigenlijk „boek” was symptomatisch. Hij verafschuwde het *à-peu-près* van zoo vele boeken en bij elke studie die hij ter hand nam bleek weer hoeveel er nog onderzocht moest worden. Toch kwam dit verschijnsel ook wel voort uit zijn diepere wezen, dat meer analytisch dan synthetisch was. Tot één grootsche conceptie kwam hij niet en hij kon wel eens vermoeien door de eindelooze correctie van feiten, soms zeer minieme.

Ruim veertig jaren heeft deze werkzame man den grootsten invloed uitgeoefend in onze wetenschap. Zijn naam was als een bel en de klank ervan was gaaf en helder. Soms scherp in zijn critiek, maakte hij zich vijanden, maar hij moedigde gaarne aan en stond altijd open voor serieuze jongeren, die raad en hulp zochten. In het voorjaar van 1945 was hij als gedelegeerde aanwezig op het Congres van het Institute of Pacific Relations in Hot Springs in Amerika. Hij was toen, naar men mij schrijft, opgewekt als altijd en hield verschillende voordrachten. Eenige maan-

den na zijn terugkeer moest hij worden opgenomen in een ziekenhuis om een operatie te ondergaan. Den 26sten October 1945 is deze krachtige, vitale figuur heengegaan, eerst 67 jaar oud.

Wij voelen ons als verweesd, en gedenken hem in diepen eerbied. Hij was een groot, een waarlijk geniaal geleerde. Een tijdperk is met hem afgesloten. De last drukt zwaar op ons, die blijven, om de taak voort te zetten. Wij missen hem als leider op het rechte pad, als voorbeeld en als toetssteen. Het Collège de France mag er roem op dragen, dat het in onze eeuw heeft gestraald in drie zulke magistrale figuren als *Chavannes*, *Maspero* en *Pelliot*.

J. J. L. DUYVENDAK.